

SPOLUPRÁCE UČITELŮ STŘEDNÍCH ODBORNÝCH ŠKOL

TEACHERS COLLABORATION IN VET SCHOOLS

Lenka Hloušková¹, Stanislav Michek²

¹ Katedra profesního a personálního rozvoje, Institut vzdělávání a poradenství, Česká zemědělská univerzita v Praze, Praha

² Ústav primární, preprimární a speciální pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Hradec Králové, Hradec Králové

Abstrakt

Cílem příspěvku je zjistit, v jaké fázi profesního života hodnotí učitelé odborných předmětů a praktického vyučování nejlépe spolupráci s vedením školy, mezi sebou navzájem a kdy vnímají nejpozitivněji podněty ke zkvalitnění vzdělávacího procesu od žáků. K tomu byla využita sekundární analýza dat České školní inspekce (ČŠI) ze školního roku 2016/2017 a 2022/2023. Na základě předběžných výsledků se ukázalo, že v hodnocení spolupráce se tato skupina učitelů středních odborných škol mírně liší podle délky jejich pedagogické praxe, což může být východisko pro cílenou podporu profesního rozvoje pedagogických pracovníků (včetně vedení škol) středních odborných škol.

Klíčová slova: učitelé odborných předmětů; spolupráce učitelů; fáze profesního života

Abstract

The aim of the paper is to find out at what stage of professional life teachers of vocational subjects evaluate cooperation with the school management and with each other as being the best, and when they perceive improvement suggestions from students as being the most positive. For this, a secondary analysis of data from the Czech School Inspectorate from the 2016/2017 and 2022/2023 school years was used. It was found that in the assessment of the collaboration, this group of vocational teachers differs slightly according to the length of their teaching career. That can be a starting point for the support of the professional development of vocational teachers (including school management) in secondary vocational schools.

Keywords: vocational teachers; collaboration of teachers; professional life phase

1 ÚVOD

Změny v odborném vzdělávání vyvolávají potřebu zkoumat, jak se učitelé středních odborných škol vyrovnávají s novými požadavky na jejich práci. Spolupráce učitelů v rámci školy, kde působí, spolupráce se zaměstnavateli, nebo mezi sebou napříč školami, jsou jedním z mechanismů, jak (nejen) učitelé odborných předmětů a praktického vyučování mohou rozvíjet své dovednosti a kompetence, jak se vyrovnávají se strukturálními změnami (Cedefop, 2022; Sirk, Liivik & Loogma, 2006), mění své pedagogické postupy, přesvědčení či postoje a studenti mohou dosahovat lepších výsledků v učení (Guskey, 2002).

2 TEORIE

Empiricky je poměrně dobře doloženo, že forma i míra spolupráce učitelů odborných předmětů se v průběhu času mění (Bükki & Fehérvári, 2021; Sirk, Liivik & Loogma, 2006). Také empiricky ověřené modely profesního rozvoje učitelů (např. Huberman, 1995) nebo fází profesního života (Day, 2012) naznačují, že vnímání spolupráce učitelů odborných předmětů se liší v jednotlivých fázích jejich profesního života. Změny v systémech odborného vzdělávání (Cedefop, 2022), které mají tendenci se kumulovat v čase, a tím i ve zkušenostech učitelů, nás vedou k předpokladu, že spolupráce učitelů odborných předmětů a praktického vyučování se bude lišit podle délky jejich pedagogické praxe, a nás zajímá, v jaké fázi profesního života (Day, 2012) hodnotí učitelé odborných předmětů a praktického vyučování nejlépe spolupráci s vedením školy, mezi sebou navzájem a kdy vnímají nejpozitivněji podněty od studentů.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Pro účely příspěvku jsme využili sekundární analýzu dat ČŠI ze školního roku 2016/2017 a 2022/2023. Jedná se o odpovědi učitelů středních škol, kteří v elektronickém dotazníku během inspekční činnosti uvedli, že vyučují odborný teoretický předmět a/nebo se podílejí na praktickém vyučování. Za školní rok 2016/2017 pracujeme se souborem 1418 učitelů ze 181 středních škol (43,9 % respondentů z celkového souboru). Za rok 2022/2023 máme 1879 učitelů z 200 středních škol (38,5 % respondentů z celkového souboru). V souladu s literaturou (Day, 2012)

jsme vytvořili 6 kategorií učitelů podle délky pedagogické praxe (0–3; 4–7; 8–15; 16–23; 24–30; více než 31 let). Pro 10 vybraných položek jsme použili explorativní faktorovou analýzu, kterou jsme identifikovali 2 faktory: spolupráce učitelů a vedení vedoucí ke zkvalitnění vzdělávacího procesu; vnímání podnětů žáků ke zkvalitnění vzdělávacího procesu.

4 VÝSLEDKY / OČEKÁVÁNÉ VÝSLEDKY

Spolupráce učitelů odborných předmětů a praktického vyučování se v průběhu jejich profesního života mění, ale spolupráci ke zkvalitnění vzdělávacího procesu s vedením školy a mezi sebou hodnotí učitelé ve školním roce 2016/2017 (\bar{X} 1,70) a 2022/2023 (\bar{X} 1,69) stejně.

Spolupráci s vedením školy nejlépe hodnotí učitelé na konci své kariéry (31 a více let praxe). Pro toto období je typické udržování až pokles motivace, ale také schopnost vyrovnávat se změnami na základě svých zkušeností. Tito učitelé jsou obvykle smířeni s nároky své práce a realitou mezilidských vztahů.

Podněty od žáků vnímali lépe učitelé ve školním roce 2022/2023 (\bar{X} 2,05) než v roce 2016/2017 (\bar{X} 2,57) a nejpozitivněji vnímají podněty od žáků začínající učitelé (0–3 roky praxe), a to jak v roce 2016/2017, tak v roce 2022/2023. Tito, obvykle angažovaní učitelé a do jisté míry i věkově blízcí svým žákům, jsou nejvíce otevřeni návrhům žáků na zkvalitnění vzdělávacího procesu.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Učitelé odborných předmětů a praktického vyučování se liší v hodnocení spolupráce s vedením školy a ve vnímání podnětů žáků ke zkvalitnění vzdělávacího procesu podle délky pedagogické praxe (Day, 2012). Na základě těchto zjištění je možné diskutovat rozšíření charakteristik jednotlivých fází profesního života učitelů středních odborných škol (srov. Day, 2012) a/nebo nastavit směr rozvoje vedoucích pracovníků středních odborných škol v této oblasti. Odlišné potřeby a vnímání spolupráce v jednotlivých věkových kategoriích učitelů by tak mohli vedoucí pracovníci empaticky a citlivě využívat při personální práci a řízení mezilidských vztahů ve školách i při podpoře spolupráce ve svých školách. Podobně by se měli rozvíjet i učitelé (prioritně prostřednictvím reflexe

svých vztahů s ostatními aktéry školy), aby byli schopni přistupovat k vedení školy, žákům, rodičům s respektujícím přístupem.

PODĚKOVÁNÍ

Analýza vznikla v rámci projektu ERASMUS-EDU-2023-EQAVET-IBA, č. 101124871 – EQAVET NRPCR 2023-26 s názvem *Support of implementation of the EQAVET quality assurance cycle in VET curriculum design*.

6 LITERATURA

- Bükki, E., & Fehérvári, A. (2021). How do teachers collaborate in Hungarian VET schools? A quantitative study of forms, perceptions of impact and related individual and organisational factors. *Empirical Research in Vocational Education and Training*, 13(2) <https://doi.org/10.1186/s40461-020-00108-6>
- Cedefop. (2022). *Teachers and trainers in a changing world: building up competences for inclusive, green and digitalised vocational education and training (VET): synthesis report*. <http://data.europa.eu/doi/10.2801/53769>
- Day, C. (2012). The New Lives of Teachers. *Teacher Education Quarterly*, 39(1), 7–26 <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ977354.pdf>
- Guskey, T. R. (2002). Professional Development and Teacher Change. *Teachers and Teaching: theory and practice*, 8(3/4) 381–391 <https://doi.org/10.1080/135406002100000512>
- Huberman, M. (1995). Networks that alter teaching: conceptualizations, exchanges and experiments. *Teachers and Teaching. Theory and Practice*, 1(2), 193–211 <https://doi.org/10.1080/1354060950010204>
- Sirk, M., Liivik, R., & Loogma, K. (2016). Changes in the professionalism of vocational teachers as viewed through the experiences of long-serving vocational teachers in Estonia. *Empirical Research in Vocational Education and Training*, 8(13) <https://doi.org/10.1186/s40461-016-0039-7>